

Ens ha dut a aquestes consideracions la lectura d'alguna publicació periòdica, de més o menys abast informatiu, en referir-se a problemes cabdals que té plantejats avui la nostra ciutat.

El reusenc assenyat que no creu maledicències de carrer, tosques i indocumentades, no pot creure tampoc en actuacions infal·libles. Pensa, almenys així ens ho sembla, que, en tota gestió hi ha, en proporcions diverses, segons els casos, encerts i errors, zel i imprevisions, lucidesa i miopia; en fi: tots aquells elements que fan més genuïnament humana qualsevol empresa conduïda per la mà de l'home.

SECCIÓ DE LLETRES

La demografia i la riquesa de Reus l'any 1842 i la de les altres ciutats més importants de Catalunya

La demografia

Segons la Matricula Cadastral de 1842, Reus es mantenia com a segona ciutat de la Catalunya d'ençà i d'enllà dels Pirineus, lloc al qual havia ascendit a la segona meitat del segle XVIII i havia de conservar fins al primer quart del present segle. La primera ciutat catalana era naturalment Barcelona, la qual, junt amb Gràcia, comptava amb 27.671 veïns i 121.815 habitants. Reus tenia aleshores 8.526 veïns i 28.084 habitants. Barcelona era unes quatre vegades més gran que Reus, tant referent al nombre de veïns com en el d'habitants. Després de Reus, la localitat més important de Catalunya era Tortosa que, amb els seus nombrosos agregats, sumava 4.127 veïns i 20.573 habitants. La seguia Perpinyà, la capital del Rosselló, la qual l'any 1841, solament aconseguia 18.193 habitants i el 1851 passava a 22.706, sense haver aconseguit la xifra de la nostra ciutat. En ordre decreixent venien després, Valls amb 3.367 veïns i 16.084 ha., Manresa amb 2.835 veïns i 13.339 hab., Tarragona amb 2.833 veïns i 13.014 hab., Mataró amb 2.602 veïns i 13.010 hab., Lleida amb 2.374 veïns i 12.236 hab., Vic amb 2.166 veïns i 10.667 hab., Igualada amb 2.513 veïns i 10.095 hab., i Vilanova i la Geltrú amb 2.106 veïns i 10.309 hab. Cap altra ciutat catalana no arribava als deu mil habitants. La que més s'hi acostava era Olot amb 2.199 veïns i 9.998 hab. Les «províncies» de Lleida i Barcelona eren les úniques que tenien la capital radicada en la població demogràficament més populosa del respectiu departament. Referent a la de Girona, Olot amb

la població que hem anotat i Figueres amb 1870 veïns i 8.324 hab. superaven la capital que restava a 1.624 veïns i 8.172 hab.

Es curiós constatar que les tres ciutats més importants de Catalunya, després de Barcelona, —Reus, Tortosa i Valls— es trobessin a les comarques meridionals i, si hi afegim Tarragona, podem parlar de quatre localitats de més de deu mil habitants aposentades al migjorn català. Ajudat amb la inexistència com a factor econòmic del que avui anomenem hinterland barceloní, això departeix l'economia catalana en dues zones molt característiques i diverses. L'una tenia evidentment Barcelona com a capital política i econòmica i l'altra tenia Reus com a capital econòmica, compartida amb Tortosa.

Si, en lloc de fixar-nos amb les ciutats exclusivament, girem els ulls al conjunt dels partits judicials, ens trobem que, en quant a habitants, el partit de Figueres amb 51.277 hab. ocupa el segon lloc després de Barcelona, però, en quant a les xifres de veïns, aquest segon lloc correspon al nostre partit judicial amb els seus 11.821 veïns, puix Figueres solament n'aconsegueix sumar 10.096. També en l'ordre d'habitants el partit judicial de Tortosa supera el de Reus, ja que n'obté 48.032, mentre que el partit de Reus solament arriba a 47.280. Va en seguiment el partit judicial de Lleida amb 7.443 veïns i 41.603 hab. Venen a continuació el partit de Vic amb 8.179 veïns i 41.568 hab., el de la Bisbal d'Empordà amb 7.709 veïns i 37.674 hab., el d'Igualada amb

8.047 veïns i 37.922 hab. El partit judicial de Valls es queda a 6.808 veïns i 30.163 hab. i el de Tarragona a 6.023 veïns i 26.511 hab. Es clar que, en parlar de demarcacions, cal tenir molt en compte la superfície i sens dubte aquesta justifica el volum demogràfic que adquireix el partit de Figueres, el qual sumava 1.187 quilòmetres quadrats, mentre el de Reus solament arribava aleshores a 348 idem.

Cal consignar també que els partits judicials de l'any 1842 no coincidien exactament amb els d'ara, puix, per exemple, la Matricula Cadastral d'aquell any inclou Cambrils, que ara és de Reus, dins el partit de Tarragona; no hi havia constituït el partit judicial de Sabadell, ciutat que figurava inclosa al partit de Terrassa, ni tampoc havia estat destriat el partit de Vilanova i la Geltrú, ciutat que figurava inclosa a la demarcació de Vilafranca del Penedès. Per això la visió dels partits judicials d'avui no serveix ben bé per aplicar-la als aleshores.

Si, en lloc de les demarcacions oficials, prenem com a superfície de comparació les comarques naturals, les observacions a fer prenen molta més consistència. A part el Barcelonès, la comarca més important en l'ordre demogràfic era l'Alt Empordà amb 10.965 veïns i 73.465 hab., seguida del Maresme amb 11.386 veïns i 71.865 hab. Venien a continuació en l'ordre decreixent: Osona amb 8.522 veïns i 63.331 hab., el Gironès amb 5.953 veïns i 60.601 hab. Seguidament restaven gairebé empatades les comarques del Segrià amb 5.900 veïns i 58.334 hab., el Baix Camp amb 14.600 veïns i 58.285 hab. i el Bages amb 7.730 veïns i 58.021 hab. Com es pot veure, les xifres de veïns no corresponen a proporció a les d'habitants, puix, mentre aquests darrers a les tres comarques ofereixen xifres molt semblants, el Baix Camp dobla pel cap baix els veïns del Segrià i el Bages. Aquí exactament, com en el cas dels partits judicials, juga el seu gran paper el factor extensió, el qual fa variar molt l'apreciació que es dedueix de les simples xifres absolutes. Així, per exemple, l'Alt Empordà, que figura com la comarca que proporciona la xifra més alta després del Barcelonès, resulta ser tres vegades més gran que el Maresme i el doble del nostre Baix Camp. Per això ha d'ésser molt més rigorós i convincent fer les comparacions per densitats de població.

L'any 1842, el Barcelonès obtenia una densitat de 1.601 hab. per quilòmetre quadrat i el seguia el Maresme amb 180'08 idem. El tercer lloc en rengle decreixent corresponia a l'estreta faixa litoral del Tarragonès amb 121'69 hab. per quilòmetre quadrat i el quart al Baix Camp o comarca de Reus amb 86 hab. idem. A continuació s'arren-

glaven: el Baix Llobregat amb 81'90 hab. per quilòmetre quadrat, el Garraf amb 81'66 idem, el Gironès amb 72'16, l'Alt Camp amb 71'96 idem, el Baix Empordà amb 71'84, el Vallès Occidental amb 68'65 idem, l'Alt Penedès amb 67'23 idem., el Vallès Oriental amb 66'24 idem. La mitjana de la Catalunya estricta era aleshores 51'55 hab. per quilòmetre quadrat.

La riquesa imposable

Tan important o més que la demografia ho és en l'ordre econòmic la riquesa real. Per dissort solament podem treballar damunt de les xifres de la riquesa imposable fixada en les matrícules fiscals. L'any 1842 ens trobem que, si en població la ciutat de Barcelona era quatre vegades més gran que la de Reus, en riquesa fiscal solament li era dues vegades i unes dècimes superior. Les xifres concretes eren Reus 8.674.369 rals de velló i Barcelona 18.231.006 idem. Les xifres reusenques es desdoblen en 2.631.358 rals de velló per territorial, pecuària i urbana i 6.043.011 per indústria i comerç. Comptava Reus amb 1.259 contribuents i Barcelona n'aconseguia 6.708.

Després de Reus, la ciutat que ocupava el tercer lloc en riquesa imposable era Lleida amb 4.364.494 rals de velló. Advertim que a Reus la riquesa industrial i comercial dobla, pel cap baix, la territorial i urbana, mentre que a Lleida gairebé s'igualen les dues xifres, puix se li estimen 1.509.814 rals per la primera, 1.391.714 rals per la segona i 62.266 per consums. Altrament la xifra global de la riquesa de Lleida quedava reduïda a la meitat de la que s'atribuïa fiscalment a Reus.

A continuació de Lleida venia Tortosa amb 3.106.856 rals de velló, després Tarragona amb 2.586.393 idem i seguidament Valls amb 2.350.813 idem. Totes tres localitats oferien quantitats bastant superiors per territorial i urbana que per comerç i indústria. Aquestes quantitats eren pel primer apartat 1.974.982, 1.538.344, i 1.300.138 rals respectivament; i pel segon 1.131.874, 1.047.049 i 1.050.675 rals idem.

En el rengle decreixent, resultava curiós que s'equiparessin Cervera (1.293.240 r.), Balaguer (1.176.678 r.) i Vic (1.184.748 r.) de caràcter agrícola, amb Mataró (1.243.700 r.), Manresa (1.074.321 r.) de caràcter industrial. Les actuals prepotents Sabadell i Terrassa aleshores solament oferien una riquesa imposable de 460.510 rals i 371.250 idem respectivament, que corresponia a la meitat, poc més o menys, de la que s'estimava per Falset (686.737 r.), Montblanc (661.016 rals) o el Vendrell (625.109 r.) i gairebé igualava la de Gandesa (371.770 r.) o les Borges Blanques (360.158 r.).

En la matrícula fiscal que estudiem, la inferioritat de les poblacions importants de comarques gironines en riquesa imposable és ben observable, puix cap de les seves localitats no aconsegueix arribar al milió de rals. Olot i Girona sobrepassen lleugerament els nou-cents mil rals, però Figueres resta a 622.930 i la Bisbal d'Empordà es queda a 375.080.

Si en riquesa imposable Barcelona solament venia a doblar la de Reus, en capacitat de producció superava la que s'assenyalava a la nostra ciutat entre cinc i sis vegades, puix se li consideraven en aquest aspecte 727.989.910 rals de velló, mentre que a Reus se li n'atribuïen 125.457.910. No trobem anotada la capacitat productiva de Lleida i Tarragona i això ens priva de comparar-les amb la de Reus. La de Tortosa resulta ésser una mica més de la meitat de la de la capital del Baix Camp, les de Valls, Manresa, Mataró i Vic es posen per sota de la seva meitat, les de Vilanova i la Geltrú, Olot i Girona li són vora quatre vegades inferiors, les d'Igualada, Figueres i Vilafranca del Penedés, sis vegades, les de Sant Feliu de Guíxols, Terrassa i Montblanc de set a vuit vegades, etc.

A continuació oferim una taula amb les vint-i-vuit localitats de la Catalunya estricta que tenen un volum de població superior als 4.000 habitants, arranjades segons la xifra d'aquest i amb la indicació de llur estima imposable i la capacitat productiva. Hi és observable la falta de relació entre la xifra de població i la riquesa indicada. Si únicament haguéssim tingut en compte aquesta darrera, la taula hauria tingut un ordre molt diferent i ens hauria calgut afegir-hi, entre altres, Malgrat que amb 2.836 hab. té una riquesa de 764.830 rals, Torroella de Montgrí que amb 3.500 hab. aconsegueix 744.740 rals de riquesa, Falset que amb 2.995 hab. en té una de 686.737 rals, la Seu d'Urgell que amb 2.899 hab. té un imposable de 688.044, Sitges que amb 3.503 hab. suma 515.860 rals d'estima i sobretot hauríem d'afegir-hi les nostres Selva del Camp amb 3.879 hab. i 761.325 rals de riquesa fiscal, Vila-seca amb 3.493 hab. i 771.844 rals d'evaluació, Riudoms amb 3.147 hab. i 721.085 rals de riquesa, Constantí amb 2.096 hab. i 727.303 rals de riquesa i encara l'Aleixar, que amb solament 1.143 habitants, suma una vàlua imposable de 679.331 rals.

LOCALITATS	VEINS	HABITANTS	RIQUESA IMPOSABLE -rals de velló-	CONTRIBUENTS	CAP. PRODUCTIVA -rals de velló-
Barcelona i Gràcia	27.671	121.815	18.231.150	4.933	727.989.910
Reus	6.526	28.084	8.674.369	1.259	125.457.756
Tortosa	4.127	20.573	3.106.856	1.144	73.378.584
Valls	3.360	16.084	2.350.813	753	50.342.443
Manresa	2.835	13.339	1.074.321	870	42.989.590
Tarragona	2.833	13.014	2.585.393	860	—
Mataró	2.602	13.010	1.243.720	823	49.748.800
Lleida	2.374	12.236	4.364.494	902	—
Vic	2.166	10.667	1.181.748	708	47.296.034
Vilanova i la Geltrú	2.106	10.309	865.260	638	34.610.400
Igualada	2.153	10.095	476.030	462	19.041.201
Olot	2.199	9.998	919.500	725	36.780.000
Figueres	1.870	8.352	622.930	664	24.917.200
Girona	1.624	8.172	911.990	594	36.479.600
Berga	1.381	6.333	553.982	417	10.161.500
Vilafranca del Penedès	1.060	5.516	664.120	430	26.570.640
Sant Feliu de Guíxols	1.190	5.487	437.660	463	17.506.400
Terrassa	1.045	5.225	371.250	424	14.850.000
Arenys de Mar	1.000	4.784	255.150	424	10.206.000
Balaguer	502	4.642	1.176.678	247	—
Ulldecona	1.146	4.617	737.660	382	22.097.694
Banyoles	617	4.600	274.200	281	10.968.000
El Vendrell	827	4.296	625.109	341	11.692.365
Blanes	1.006	4.397	402.220	411	16.088.800
Sant Andreu del Palomar	739	4.345	519.982	324	20.871.454
Palafrugell	757	4.251	431.770	358	10.071.200
Montblanc	980	4.114	661.016	361	16.130.568
Cervera	720	4.090	1.293.140	352	—

Si ens encarem als partits judicials, la riquesa imposable de Barcelona, amb 62.196.211 rals de velló i 32.122 contribuents, resulta cinc vegades més gran que la del partit reusenc que té 12.781.228 rals idem i 3.551 contribuents. La força impositiva del departament de Reus es desdobra amb 5.993.153 rals de velló per territorial, pecuària i urbana i 6.788.075 idem per indústria i comerç, xifres que gairebé s'equiparen. Això indica prou que als pobles del partit judicial la xifra de la riquesa territorial sobrepassa en molt a la d'indústria i comerç fins a compensar les circumstàncies reusenques de signe contrari. El partit judicial de Lleida resta a 10.229.452 rals de velló en la xifra total i 4.866 contribuents. Segueixen el partit de Girona amb 9.772.950 rals, el de Figueres amb 8.744.450 rals i el de la Bisbal amb 7.181.980 idem. Ara trobem que la superioritat en riquesa del camp gironí es manifesta en contra del que abans hem indicat per les ciutats. A la

darrera demarcació la sobrepassen les de Cervera amb 8.085.325 rals i Balaguer amb 7.536.248 rals. A continuació segueixen els partits judicials de Vic amb 6.230.328 rals i Tortosa amb 6.212.529. Sorpren trobar el partit de Falset amb 6.007.280 rals amb l'enorme riquesa territorial, pecuària i urbana de 4.499.069 rals, contra 1.513.211 d'indústria i urbana. Si no hi ha un error en l'anotació, els partits judicials de Tarragona i Valls, resten per sota el de Falset amb 5.779.200 rals i 5.225.593 idem., respectivament, però cal advertir que el partit judicial de Falset comprèn 1.120 quilòmetres quadrats de superfície, mentre que el de Tarragona solament en conté 211 i el Valls 383. Al de Valls el supera el partit de Vilafranca del Penedès pel fet de contenir aleshores Vilanova i la Geltrú, que li permet sumar 5.423.484 rals de velló de riquesa imposable, en una superfície que gairebé doble la de la demarcació val·lenca.

JOSEP IGLÉSIES

NOTICIARI

Ferran Casajoana i Escofet

Ens ha deixat per Tots Sants, i per sempre. La seva desaparició representa una pèrdua molt notable per aquest Centre, i també la representa per un sector força vast de la ciutat, perquè Ferran Casajoana, amb les seves inquietuds artístiques i de caràcter intel·lectual, i amb la seva manera de captar-se senzill i distingida alhora, s'havia guanyat la simpatia i la confiança de tothom qui el tractava.

El neguit espiritual a què hem al·ludit es manifestà ja en la seva joventut, quan intervingué en les primeres activitats de l'Agrupació Excursionista de Reus, cap a l'any 1916, i ja aleshores començava a manejar el llapis amb una gràcia que més tard li havia d'ésser reconeguda públicament. Però aviat deixà la població i durant quatre anys romangué a l'estranger: Birmingham, París i l'Havana foren els llocs principals on residí durant la seva absència i on pogué ampliar la seva cultura, que hem conegut extensa i sòlida.

Reintegrat a la nostra ciutat, la seva passió pel dibuix s'havia consolidat i s'havia decantat principalment cap a la caricatura. La seva traça i la seva perspicàcia li valgueren, l'any 1929, el primer premi al saló d'humoristes de l'Exposició Internacional de Barcelona. Les seves caricatures hi competiren amb les de Cornet, Junceda i d'altres dels més conspicus ninotaires de l'època.

Aquell mateix any exhibí una part de la seva obra, dedicada a caricaturar personatges locals, al

saló d'aquest Centre, en l'activitat del qual intervingué tres anys després des de la secció d'Art i com a vocal delegat a la junta directiva.

Col·laborà durant molt de temps, amb els seus graciosos ninots, al setmanari «Foment», que més tard esdevingué diari, i últimament el seu llapis s'havia mogut pel setmanari «Reus». També fou president de l'Orfeó Reusenc.

En el camp literari no havia produït cap obra, però fou un dels fundadors de l'Associació d'Estudis Reusencs, entitat de la qual ostentava la vicepresidència.

Nombramiento

Nuestro consocio, el Excmo. señor don Enrique Fontana Codina, Comisario General de Abastecimientos y Transportes y Procurador en Cortes por la Familia, ha sido elegido Consejero Nacional y Consejero del Reino. No dudamos que desde tan elevados puestos le será dable conseguir algo importante para su ciudad natal. Cordial enhorabuena.

Necrològiques

Hem tingut la pena d'haver de registrar la baixa per defunció dels consocis Màrius Cort Bui-xó, Francesc Xavier Colom Matas i Ferran Casajoana Escofet, que figuraven a la nostra llista amb els números 1, 67 i 174, respectivament. Renovem des d'aquestes pàgines el nostre sincer condol a llurs familiars.